

بررسی عوامل مؤثر بر توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌های استان مازندران

فاطمه ساغری*

عبدالله علی اسماعیلی**

بابک حسین زاده***

چکیده

هدف از انجام این تحقیق بررسی عوامل مؤثر بر توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌های استان مازندران بوده است. جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های استان مازندران می‌باشد که تعداد نمونه در این تحقیق بر اساس جدول مورگان به تعداد ۳۸۴ نفر تعیین می‌شود. در تحقیق موردنظر روش تحقیق روش توصیفی-پیمایشی می‌باشد. ابزار این پژوهش، پرسشنامه می‌باشد. پایایی پرسشنامه‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ بالاتر از (۰/۷) محاسبه شد. برای تعیین روایی این ابزارها از روایی صوری و محتوایی استفاده شد. در این تحقیق برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون مدل معادلات ساختاری و نرم افزار Smart PLS استفاده شد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها تأثیر عوامل رفتاری و عوامل ساختاری و عوامل محیطی را بر آموزش کار آفرینی در دانشگاه‌های استان مازندران مورد تأیید قرار داد.

واژه‌های کلیدی: عوامل رفتاری، عوامل ساختاری، عوامل محیطی، آموزش کارآفرینی.

* گروه مدیریت آموزشی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

** گروه مدیریت آموزشی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران (نویسنده مسئول)

shahramae@yahoo.com

*** گروه مدیریت آموزشی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

مقدمه

سالیان متمادی است که اهمیت کارآفرینی در رشد و توسعه اقتصادی کشورهای مختلف جهان و ضرورت پرداختن به آن به صورت یک واقعیت اجتناب ناپذیر مورد تأیید و تأکید قرار می‌گیرد، زیرا در جهانی که شکل تغییرات آن از مقیاس زمان قرن به ثانیه تبدیل شده است، مهم‌ترین اصل برای سازمان‌ها، بقاء و توسعه است؛ امروزه که کار و فعالیت شکل تازه‌ای به خود گرفته است و به سوی خودکارفرمایی و خوداشتغالی در حرکت است، کارآفرینی و کارآفرینان در روند توسعه و پیشرفت اقتصادی جوامع مختلف نقش کلیدی ایفا می‌کنند. تنوع و سرعت تغییرات به حدی است که سرعت بخشیدن به تولید فکر و ارتقاء شیوه تفکر از یک سو و واداشتن نیروهای خلاق و نواز سوی دیگر، به منظور هماهنگی با این تغییرات و تحولات نو اهمیت فراوانی دارد (نظریان، ۱۳۹۳). در این شرایط متغیر کارآفرینی فرآیندی است که در شبکه‌ای از روابط اجتماعی واقع شده و این روابط می‌تواند رابطه کارآفرین را با منابع فرصتها، محدود یا تسهیل نماید. ویکلن معتقد است که علاوه بر عوامل اقتصادی، عوامل غیر اقتصادی نظیر شبکه روابط اجتماعی نیز می‌تواند بر پدیده کارآفرینی تأثیر گذار باشد (یوسفی، ۱۳۹۰).

امروزه نیروی انسانی به عنوان یک منبع نامحدود و محور هر نوع توسعه مطرح می‌باشد. در این بین کارآفرینان به طور خاص دارای نقشی موثرتر در فرآیند توسعه اقتصادی‌اند. تحقیقات نشان داده که بین رشد اقتصادی و تعداد کارآفرینان در یک کشور همبستگی مثبت وجود دارد. زیرا کشوری که دارای تعداد زیادی کارآفرین باشد از محرکهای تجاری و اقتصادی قویتری برخوردار است (پورماجد، ۱۳۹۰) اهمیت و ضرورت پرداختن به موضوع کارآفرینی علاوه بر تولید ثروت و توسعه تکنولوژی این است که کارآفرینی و عوامل مؤثر بر آن منجر به افزایش کارایی اقتصادی می‌شود، نوآوری را به بازار کار و تولید می‌آورد، مشاغل جدید ایجاد می‌کند و وضعیت اشتغال را بهبود می‌بخشد (شان و ونکاتارامن، ۲۰۰۰).

نتایج تحقیق بهزادی (۱۳۹۳) نشان می‌دهد الگوی دانشگاه کارآفرین از منظر کارآفرینی سازمانی، شامل مؤلفه‌های کیفیت دانش آموختگان، انتشار یافته‌های علمی،

جذب منابع مالی، قراردادهای پژوهشی، ثبت اختراع، ایجاد کسب و کارهای زایشی، ایجاد پارک علموفناوری، فرهنگ سازمانی کارآفرینانه، ساختار سازمانی منعطف، رویکرد کارآفرینانه استادان، مدیریت کلان، محتوای دروس و ویژگی‌های دانشجویان می‌شود. ربیعی (۱۳۹۱) به بررسی و شناسایی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری کارآفرینی در دانشجویان دانشگاه گیلان پرداخت که نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که شاخصهای محتوای درسی و فضای دانشگاهی بر کارآفرینی در دانشجویان دانشگاه گیلان مؤثر هستند. نتایج پژوهش فرهنگی و روزیان (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان ارزیابی مرکز کارآفرینی دانشگاه شیراز نشان داد که ترویج فرهنگ کارآفرینی، آموزش مهارت‌های کارآفرینی، آموزش ویژگی‌های کارآفرینی، کشف و شناسایی زمینه‌های کارآفرینی، آموزش تدوین طرح کسب و کار و معرفی دانشجویان دارای طرح کسب و کار به مراکز حمایتی کمتر از سطح متوسط بوده است.

دین و آنوار^۱ (۲۰۱۶) در تحقیق خود بیان کرد برنامه‌های آموزش کارآفرینی در جامعه منجر به بهبود وضعیت زندگی افراد می‌شود. دستاورد آموزش و پرورش در ایجاد سطوح بالاتری از کارآفرینی منجر به درآمد بالاتر و کاهش سطح بیکاری خواهد بود. پرماند^۲ (۲۰۱۶) در تحقیقی که انجام داد بیان کرد کاربرد آموزش مسیر کارآفرینی در اشتغال تأثیر مثبتی داشت و همچنین تغییرهای مهارت‌های کسب و کار، ابعاد شخصیت، ویژگی‌های کارآفرینی و همچنین آرمان به سمت آینده در این تأثیرگذاری اثر مثبت و معنی داری داشتند. والتر و بلوک^۳ (۲۰۱۶) به پیامدهای تحقیق کارآفرینی پرداخت نتایج حاصل از تحقیقشان نشان داد که رابطه مثبتی بین آموزش کارآفرینی و فعالیت‌های کارآفرینانه وجود دارد همچنین در این تحقیق رابطه متغیرهای در دسترس بودن سرمایه مالی، تصویر عمومی از کارآفرینان، در دسترس بودن سرمایه‌های آموزشی با کارآفرینی مورد تأیید قرار گرفت. باسکی و آلکان^۴ (۲۰۱۵) در تحقیق خود بیان کرد تحولات در فن آوری اطلاعات باعث ایجاد چالش‌های جدید و مشکلات برای دانشگاه‌ها شده است. بنابراین دانشگاه مجبور به تغییر مدل آموزش و پرورش خود در

1. Din & Anuar
 2. Premand
 3. Walter & Block
 4. Başçı & Alkan

رسیدن به سطح معاصر است. در نهایت بیان کرد این امر باید منجر به تجدید نظر در مأموریت و چشم انداز دانشگاه شود. این مأموریت باید شامل اهداف آموزش و پرورش مناسب و همکاری با صنعت برای حمایت از دانشگاه شود. ویلکو^۱ (۲۰۱۵) در تحقیقی که انجام داد به تحلیل آموزش کارآفرینی و توسعه شایستگی‌های کارآفرینی جوانان در شرایط اقتصادی و اجتماعی قرن اخیر پرداخته است. در این تحقیق آموزش برنامه درسی دانشگاهی با تمرکز بر شایستگی‌ها و برنامه‌های رسمی و غیر رسمی برای آموزش کارآفرینی، آموزش مهارت‌های کسب و کار، مشاوره و هدایت حرفه به جوانان پیشنهاد شده است.

فرلی و هولرن^۲ (۲۰۱۲) در تحقیق خود بیان کرد آموزش کارآفرینی افراد در معرض خطر را تحمل پذیرتر کند زیرا زیرا در آنها امید تبدیل شدن به یک صاحب کسب و کار ایجاد می‌کند و شاید هم این نتیجه به دلیل افزایش اطلاعات از برنامه‌های آموزشی است که منجر به خطرپذیری بیشتر افراد می‌شود. شرایط اقتصادی، صنعتی، اجتماعی و فرهنگی امروز کشور به گونه‌ای است که حل مشکلات و تنگناها، الگوها و راه‌های جدید و متفاوتی را طلب می‌کند. ترکیب جمعیتی جوان کشور، ضرورت ایجاد فرصت‌های شغلی و نیز نوسان بهای نفت سه عامل عمده‌ای هستند که موجب می‌شوند سیاست‌گذاران و تصمیم‌سازان کلان کشور به منبع درآمد سهل الوصول دیگری به جز نفت بیندیشند و بی‌شک آن منبع جز ابتکار، خلاقیت و نوآوری چیز دیگری نیست. با توجه به نقش و اهمیت کارآفرینی و سابقه درخشان کارآفرینان در توسعه بسیاری از کشورها و با توجه به مشکلات اقتصادی زیادی که کشور ما با آن مواجه بوده و دست‌یاری از هر سویی می‌طلبد، ترویج و اشاعه مفهوم کارآفرینی، بسترسازی برای فرهنگ کارآفرینی و مهمتر از همه پرورش و تربیت افراد کارآفرین برای تمامی جوامع به خصوص برای جوامع درحال توسعه‌ای مانند ایران از اهمیت و ضرورت حیاتی برخوردار است. یکی از مهم‌ترین چالش‌ها ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوانان است که برای کشور ما بسیار حائز اهمیت است. این مسئولیت کاملاً بر عهده دانشگاه‌ها به ویژه دانشکده‌ها و گروه‌های علمی، تخصصی است که با توجه به مقتضیات کنونی و

1. Vilcov
2. Fairlie, R. W., & Holleran

آتی کشور در جهت ایجاد سیستم‌های مطالعاتی و تدوین برنامه‌های مناسب کارآفرینی باشند تا بتوانند کارآفرینی را در سطح دانشگاه‌ها نهادینه کنند. لذا بررسی عوامل مؤثر بر توسعه آموزش کارآفرینی از جمله مواردی است که باید مورد توجه خاص دانشگاهیان و متخصصان آموزشی قرار گیرد و می‌تواند مسئولیت دانشگاه و دانشگاهیان را دو چندان نماید. بنابراین این پژوهش به دنبال آن است که عوامل مؤثر بر توسعه آموزش کارآفرینی را در دانشگاه‌های استان مازندران مورد بررسی و مذاقه قرار دهد و الگوی مناسبی را ارائه نماید. امید است که نتایج این پژوهش بتواند مدیران و مسئولان دانشگاه‌ها را به اهمیت این موضوع واقف سازد تا بتوانند گام‌های مؤثر و عملی را در جهت موفقیت و رشد بیشتر این فضاها بردارند. در این راستا فرضیه‌های تحقیق عبارتند از: ۱) عوامل رفتاری بر توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌های استان مازندران تأثیر مثبت و معنی داری دارد. ۲) عوامل ساختاری بر توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌های استان مازندران تأثیر مثبت و معنی داری دارد. ۳) عوامل محیطی بر توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌های استان مازندران تأثیر مثبت و معنی داری دارد.

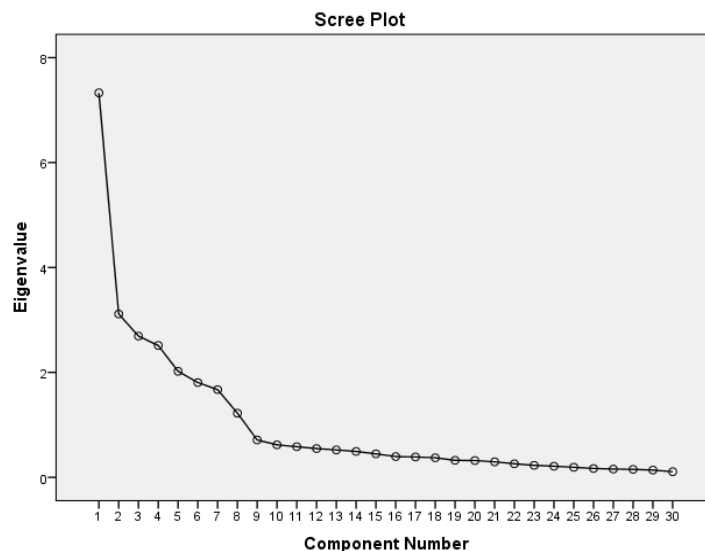
روش

در تحقیق موردنظر روش تحقیق چنانچه طبقه‌بندی تحقیقات را برحسب هدف را در نظر قرار دهیم. تحقیق حاضر در زمره تحقیقات کاربردی قرار دارد و چنانچه طبقه‌بندی انواع تحقیقات بر اساس ماهیت و روش را مدنظر قرار دهیم تحقیق حاضر از لحاظ ماهیت در زمره تحقیقات توصیفی محسوب می‌گردد. جامعه آماری تحقیق حاضر را کلیه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های استان مازندران می‌باشد که تعداد نمونه در این تحقیق بر اساس جدول مورگان به تعداد ۳۸۴ نفر تعیین می‌شود. ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این تحقیق دو پرسشنامه پرورش کارآفرینی و عوامل مؤثر بر توسعه آموزش کارآفرینی می‌باشد که پرسشنامه عوامل مؤثر بر اساس مدل سه شاخکی میرزایی اهرنجانی طراحی شده است. عوامل ویژگی‌های فردی و گرایش به کارآفرینی جزء عوامل رفتاری و فرهنگ کارآفرینی و ساختار سازمانی و ارتقای آموزش کارآفرینی جزء عوامل ساختاری و ارتباط با صنعت و قوانین و مقررات جزء عوامل محیطی در این تحقیق در نظر گرفته شد. پایایی پرسشنامه‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ بالاتر

از (۰/۷) محاسبه شد. برای تعیین روایی این ابزارها از روایی صوری و محتوایی استفاده شد. در این تحقیق برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون مدل معادلات ساختاری و نرم افزار Smart PLS استفاده شد.

یافته‌ها

برای تحلیل عاملی اکتشافی و دسته بندی سؤالات و کشف متغیرها و عامل‌های مربوط به آن ابتدا باید پیش شرط لازم برای این فرایند را داشته باشیم. پیش شرط اولیه برای تحلیل عاملی اکتشافی: ۱- کافی بودن حجم نمونه است ۲-مقارن بودن (بدون جهت) روابط سؤالات با عامل‌های کشف شونده است. KMO آزمون کافی بودن حجم نمونه است که برابر با ۰.۸۲۰ و بالاتر از ۰.۷ می‌باشد. تست بارتلت جهت مقارن بودن انجام و مشاهده گردید مقدار sig برابر با ۰.۰۰۰ که کوچکتر از ۰.۰۵ می‌باشد یعنی روابط کروی یا مقارن هستند. جدول (communalities) که میزان تبیین واریانس هر سؤال را نشان می‌دهد. برای هر سؤال بالاتر از ۰.۵ می‌باشد. جدول (Total Variance Explained) مقادیر ویژه است که نشان می‌دهد چند دسته ساخته شده است و هر دسته زمانی ساخته می‌شود که مقدار ویژه بالای یک باشد و مشاهده گردید ۸ دسته تشکیل گردیده است.

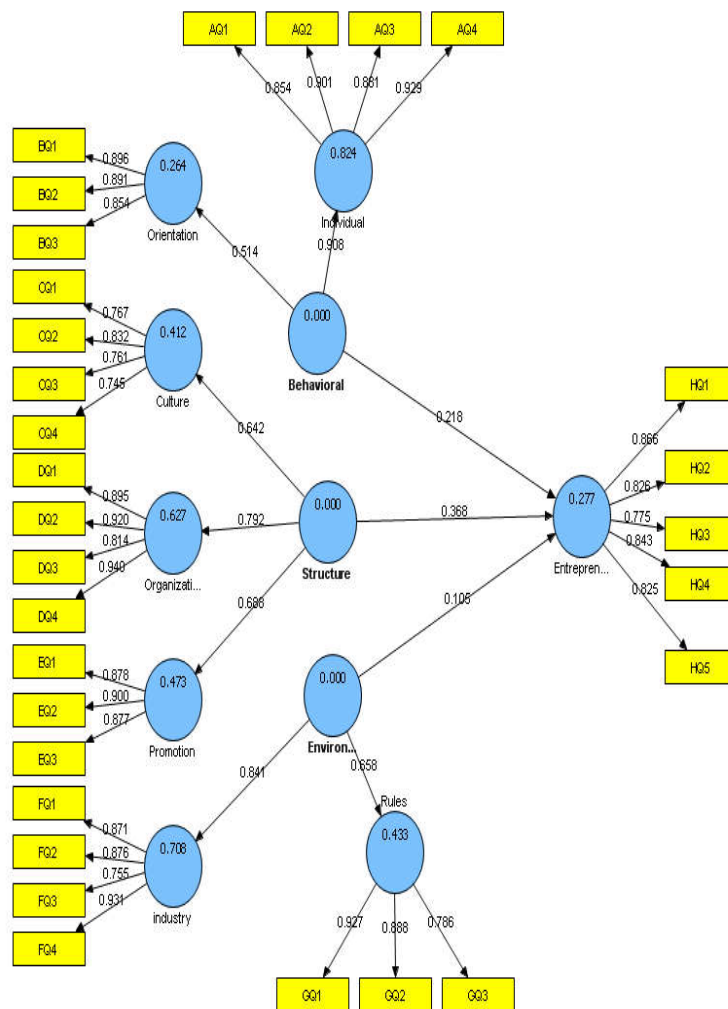
نمودار ۱. نمودار سنگ ریزه مقادیر ویژه سؤالات

جدول (component matrix) ماتریس مؤلفه‌ها در این جدول هشت مؤلفه قبل از چرخش واریمکس مشخص شده‌اند. برای اینکه مشخص شود هر سؤال در کدام دسته قرار دارد به سراغ جدول چرخش یافته عوامل می‌رویم. در جدول (Rotated Component Matrix) چرخش یافته عوامل، روایی سازه را بررسی می‌کنیم. جهت بررسی روایی همگرا در هر سطر باید بزرگترین عامل انتخاب و باید بزرگتر از ۰.۵ باشد. جهت بررسی روایی واگرا آن عدد انتخاب شده باید از هم سطری خود ۰.۳ بیشتر باشد.

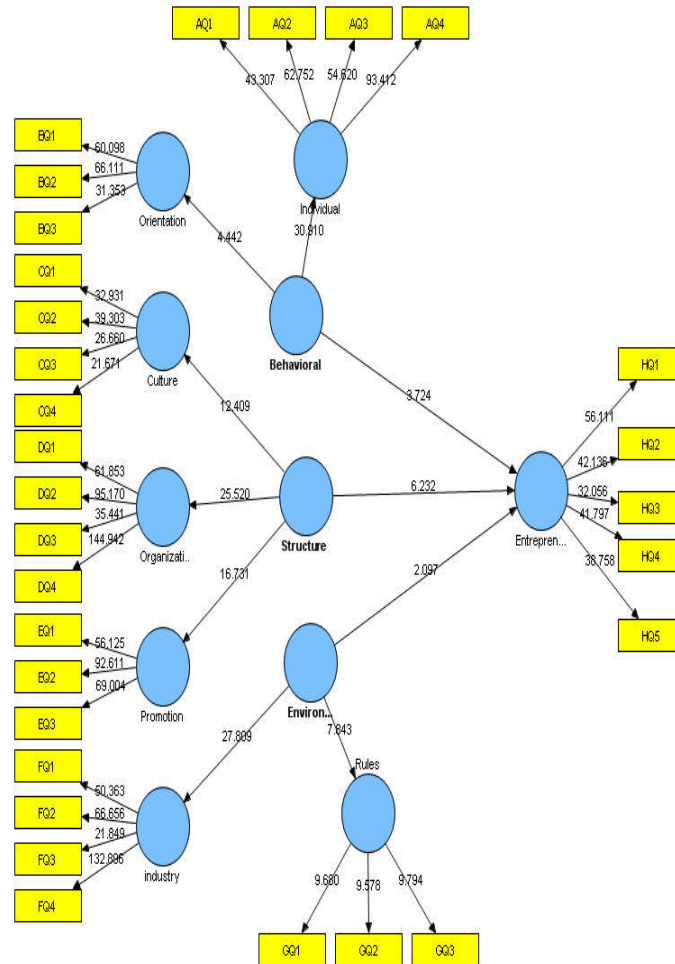
جدول ۱. ماتریس چرخش یافته عاملی متغیرها

	Component							
	1	2	3	4	5	6	7	8
AQ1	.062	.059	.854	.007	.049	.006	.070	.019
AQ2	.124	.115	.868	.021	.002	.039	.066	.161
AQ3	.152	.030	.851	-.032	.050	.054	.073	.137
AQ4	.090	.049	.925	-.009	-.010	.027	.029	.054
BQ1	.079	.051	.036	.028	.093	.882	.038	.057
BQ2	.097	.054	.027	.024	.064	.878	.033	.089
BQ3	.205	-.009	.047	.078	.050	.828	-.002	-.005
CQ1	.151	.072	.048	.011	.710	.083	.091	.127
CQ2	.116	.123	.060	-.004	.831	.043	.082	.002
CQ3	.103	.073	-.029	.029	.689	.039	.068	.278
CQ4	.110	.004	.004	.028	.754	.050	.072	.076
DQ1	.098	.874	.061	.089	.029	.013	.116	.106
DQ2	.126	.889	.104	.082	.030	.006	.111	.142
DQ3	.193	.761	.033	.057	.156	.083	.072	.085
DQ4	.157	.911	.066	.046	.083	.015	.089	.094
EQ1	.195	.098	.048	-.086	.093	.011	.839	.103
EQ2	.100	.127	.102	-.002	.089	.041	.866	.131
EQ3	.122	.132	.080	.013	.142	.024	.840	.064
FQ1	-.020	-.014	.030	.876	.025	.068	.002	.027
FQ2	.021	.105	-.035	.867	-.008	.014	.014	.057
FQ3	.075	.068	.002	.748	.049	.021	-.073	-.005
FQ4	.027	.083	-.009	.922	-.008	.029	.001	.082
GQ1	.162	.181	.182	.044	.236	.037	.153	.838
GQ2	.111	.227	.096	.048	.182	-.001	.124	.845
GQ3	.325	.068	.186	.123	.149	.195	.093	.622
HQ1	.814	.095	.122	.061	.192	.029	.140	.084
HQ2	.791	.166	.050	.051	.083	.107	.099	.064
HQ3	.736	.103	.129	-.001	.043	.124	.068	.153
HQ4	.820	.127	.088	.018	.127	.072	.033	.078
HQ5	.769	.106	.073	-.003	.131	.113	.141	.103

باتوجه به سطح معناداری بدست آمده از این آزمون مشاهده می‌شود که مقادیر احتمال معناداری، کمتر از خطای نوع اول ۰/۰۵ برآورد شده‌اند که نشان از تأیید فرض یک در این آزمون دارد. از آنجا که فرض صفر این آزمون مبتنی بر نرمال بودن توزیع تجربی نمرات است، می‌توان پذیرفت که توزیع نمرات هریک از متغیرهای تحقیق در سطح خطای ۰/۰۵ نرمال نبوده است. لذا در انتخاب نرم افزار معادلات ساختاری از نرم افزار pls استفاده خواهد شد. باید بارهای عاملی تمام سؤالات بررسی شود و تک تک بارهای عاملی بالای ۰.۷ باشد.

نمودار ۱. مدل اندازه‌گیری در حالت تخمین ضرائب استاندارد

نمودار ۲. مدل اندازه گیری در حالت تخمین معنی داری ضرائب

آزمون پایائی مدل به شرح ذیل می باشد: ۱- آلفای کرونباخ: همبستگی درونی سؤالات خارج از مدل: مقدار آلفای کرونباخ مؤلفه ها باید بالاتر از ۰.۷ باشد لذا همبستگی درونی سؤالات خارج از مدل مورد تأیید قرار می گیرد. ۲- پایائی دلون گلدشتاین (پایائی مرکب یا ترکیبی): مقادیر ضرایب CR نشان می دهد همبستگی درونی سؤالات درون مدل برقرار است. اگر مدل تازه تولد یافته بود CR بالای ۰.۶ مورد تأیید

باشد، اگر مدل در مرحله بلوغ باشد CR باید بالای ۰.۷ باشد. (کلین^۱ ۲۰۱۰) ۳- پایایی اشتراکی: یعنی یک سؤال خودش چقدر تعمیم پذیر است یعنی سؤال بتواند سهم تبیین واریانس خود را در هر مدل حفظ کند. (برین^۲ ۲۰۰۵) شاخص آن به نام شاخص اشتراکی (communality) است این شاخص در pls باید برای هر سؤال حساب شود و برای هر متغیر گزارش شود و از مجموع میانگین می‌گیرد. و برای هر متغیر باید بالای ۰.۵ باشد. با توجه به نتایج حاصل از ۳ آزمون پایایی، مدل از پایایی برخوردار است. آزمون روایی مدل (سازه) به شرح ذیل می‌باشد: شروط روایی همگرا: ۱- باید مقادیر بارهای عاملی تمام سؤالات بالای ۰.۷ باشد. ۲- تمامی بارهای عاملی باید از نظر آماری معنی دار باشد. مشاهده می‌شود که تمامی ضرائب در سطح اطمینان ۹۹٪ معنی دار هستند و در بازه (۱.۹۶ و -۱.۹۶) قرار ندارند. ۳- AVE میانگین واریانس استخراجی برای هر متغیر. مقادیر AVE برای هر متغیر بر اساس جدول بالاتر از ۰.۵ می‌باشد. ۴- شرط چهارم: $CR > AVE$ که با مقایسه مقادیر بدست آمده مشخص می‌شود کلیه مقادیر CR از AVE بزرگ‌تر است لذا شرط چهارم روایی همگرا برقرار است.

جدول ۲. نتایج فرضیه‌های تحقیق

فرضیه	فرضیات	ضرائب مسیر	معنی داری	نتیجه پیش بینی
فرضیه اول	عوامل رفتاری بر توسعه آموزش کارآفرینی تأثیر دارد	۰.۲۱۸	۳.۷۲۴	۹۹٪ معنی دار شد
فرضیه دوم	عوامل سازمانی بر توسعه آموزش کارآفرینی تأثیر دارد	۰.۳۶۸	۶.۲۳۲	۹۹٪ معنی دار شد
فرضیه سوم	عوامل محیطی بر توسعه آموزش کارآفرینی تأثیر دارد	۰.۱۰۵	۲.۰۹۷	۹۵٪ معنی دار شد

آزمون مدل کلی PLS:

جدول ۳. محاسبه مقدار GOF

	communality	R Square
Culture	0.603767	
Entrepreneurship	0.684643	0.276639
Individual	0.795184	
Orientation	0.775391	
Promotion	0.783650	
Rules	0.755327	
Organizational	0.798557	
industry	0.740663	
GOF		0.453108

1. kline
2. Bryne

$$GOF = \sqrt{\text{communality} \times R^2}$$

پس از محاسبه میانگین و قرار دادن در فرمول GOF مقدار آن برابر با ۰.۴۵ شده است که نشان از کیفیت بالای مدل دارد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از فرضیات تحقیق نشان داد، فرضیه اول پژوهش مبنی بر تأثیر عوامل رفتاری بر توسعه آموزش کارآفرینی به دلیل اینکه مقدار معنی داری آن (۳,۷۲۴) بدست آمد و خارج از بازه ۱-۰.۹۶ و ۱.۹۶ قرار دارد موجب می شود در سطح اطمینان ۹۹٪ فرض H_0 رد و فرض H_1 که همان فرض محقق است پذیرفته شود یعنی عوامل رفتاری بر توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌های استان مازندران تأثیر دارد. فرضیه دوم پژوهش مبنی بر تأثیر عوامل ساختاری بر توسعه آموزش کارآفرینی به دلیل اینکه مقدار معنی داری آن (۶,۲۳۲) بدست آمد و خارج از بازه ۱-۰.۹۶ و ۱.۹۶ قرار دارد موجب می شود در سطح اطمینان ۹۹٪ فرض H_0 رد و فرض H_1 که همان فرض محقق است پذیرفته شود یعنی عوامل ساختاری بر توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌های استان مازندران تأثیر دارد. فرضیه سوم پژوهش مبنی بر تأثیر عوامل محیطی بر توسعه آموزش کارآفرینی به دلیل اینکه مقدار معنی داری آن (۲,۰۲۹) بدست آمد و خارج از بازه ۱-۰.۹۶ و ۱.۹۶ قرار دارد موجب می شود در سطح اطمینان ۹۹٪ فرض H_0 رد و فرض H_1 که همان فرض محقق است پذیرفته شود یعنی عوامل محیطی بر توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌های استان مازندران تأثیر دارد.

نتیجه حاصل از بررسی فرضیه اول نشان داد که عوامل رفتاری بر توسعه آموزش کارآفرینی تأثیر دارد که این نتیجه با نتایج تحقیق بهزادی (۱۳۹۳) ویژگی‌های دانشجویان را به عنوان یکی از عوامل الگوی دانشگاه کارآفرین و تحقیق فرهنگی و روزیان (۱۳۸۵) که در تحقیق خود آموزش ویژگی‌های کارآفرینی، کشف و شناسایی زمینه‌های کارآفرینی را تحت عنوان عوامل مؤثر بر شکل‌گیری کارآفرینی در دانشجویان دانشگاه گیلان مورد تأیید قرار داد و تحقیق پرماند^۱ (۲۰۱۶) که ابعاد شخصیت،

ویژگی‌های کارآفرینی در کارآفرینی دانشجویان تأثیر مثبتی داشت تحقیق والتر و بلوک^۱ (۲۰۱۶) که در تحقیق خود رابطه تصویر عمومی از کارآفرینان با کارآفرینی مورد تأیید قرار گرفت بود، همخوانی دارد. در واقع با توجه به تأثیر عوامل فردی بر توسعه آموزش کارآفرینی می‌توان بیان کرد، گرچه خصایص ذاتی و موروثی افراد مانند هوش، خلاقیت، عزم و اراده و جسارت و خطر پذیری، سهم مهمی در شخصیت و عملکرد آنها داشته است، لیکن اینگونه نیست که هر کس دارای این ویژگیها باشد حتماً یک کارآفرین است. بلکه او یک کارآفرین بالقوه می‌باشد در واقع تحقیقات بسیاری تأیید می‌کند که فرآیند و برنامه‌های آموزشی خاصی می‌تواند با تغییر بینش و فرهنگ افراد و تجهیز آنها به دانش و مهارت‌های خاص، راهی را که آنها احتمالاً با سعی و خطا و گذشت زمان طولانی به آن می‌رسند بسیار کوتاه نموده و به سرعت یک کارآفرین بالقوه را به یک کارآفرین بالفعل تبدیل کند.

نتایج بررسی فرضیه دوم تحقیق نشان داد عوامل ساختاری بر توسعه آموزش کارآفرینی تأثیر دارد. که این نتیجه با نتایج تحقیقات بهزادی (۱۳۹۳) که در تحقیق خود بیان کرد فرهنگ سازمانی کارآفرینانه، ساختار سازمانی منعطف، رویکرد کارآفرینانه استادان و محتوای دروس از عوامل مؤثر بر کارآفرینی می‌باشد و تحقیق ربیعی (۱۳۹۱) نیز در تحقیق خود تأکید داشت شاخصهای محتوای درسی و فضای دانشگاهی بر کارآفرینی در دانشجویان دانشگاه گیلان مؤثر هستند و افرادی چون فرهنگی و روزیان (۱۳۸۵)، دین و آنوار^۲ (۲۰۱۶)، پرماند^۳ (۲۰۱۶) و و بلوک^۴ (۲۰۱۶) ترویج فرهنگ کارآفرینی، برنامه‌های آموزش کارآفرینی را از عوامل مؤثر بر کارآفرینی در دانشگاه می‌دانند و دین و آنوار^۵ (۲۰۱۶) نیز در تحقیق خود بیان کرد برنامه‌های آموزش کارآفرینی در جامعه منجر به بهبود وضعیت زندگی افراد می‌شود. دستاورد آموزش و پرورش در ایجاد سطوح بالاتری از کارآفرینی منجر به درآمد بالاتر و کاهش سطح بیکاری خواهد بود، همخوانی دارد. بنابراین یکی از راههایی که دانشگاه می‌تواند برای رسالت نوین خود به آن متوسل شود نهادینه کردن فرهنگ کارآفرینی می‌باشد زیرا

-
1. Walter & Block
 2. Din & Anuar
 3. Premand
 4. Walter & Block
 5. Din & Anuar

زمانیکه در دانشگاه فرهنگ متناسب با کارآفرینی ایجاد و ترویج شود می‌توان انتظار داشت که دانشجویان به سمت کارآفرینی تمایل پیدا کنند. یکی دیگر از عوامل ساختاری مؤثر بر توسعه آموزش کارآفرینی ساختار سازمانی می‌باشد که برای تحقق و توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌ها ایجاد تناسب بین ساختارها، فرایندها با اهداف سازمانی در راستای بستر کارآفرینی ضروری می‌باشد و همچنین نتایج بررسی تأثیر عوامل ساختاری بر توسعه آموزش کارآفرینی نشان داد برای توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه باید آموزش کارآفرینی در دانشگاه ارتقاء یابد بنابراین با تغییر محتوی آموزشی دانشگاهی به منطبق با نیازهای بازار کار این هدف تحقق می‌یابد.

نتایج حاصل از بررسی فرضیه سوم تحقیق نشان داد عوامل محیطی بر توسعه آموزش کارآفرینی تأثیر مثبت و معنی داری دارد که این نتیجه با نتایج تحقیقات بهزادی (۱۳۹۳) که نتایج تحقیقش نشان داد جذب منابع مالی، قراردادهای پژوهشی، ثبت اختراع، از عوامل محیطی مؤثر بر الگوی دانشگاه کارآفرینی می‌باشد و نتایج پژوهش فرهنگی و روزیان (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان ارزیابی مرکز کارآفرینی دانشگاه شیراز نشان داد که معرفی دانشجویان دارای طرح کسب و کار به مراکز حمایتی کمتر از سطح متوسط بوده است. والتر و بلوک^۱ (۲۰۱۶) نیز در تحقیق خود به پیامدهای تحقیق کارآفرینی پرداخت نتایج حاصل از تحقیقش نشان داد رابطه متغیرهای در دسترس بودن سرمایه مالی، تصویر عمومی از کارآفرینان، در دسترس بودن سرمایه‌های آموزشی با کارآفرینی مورد تأیید می‌باشد. باسکی و آلکان^۲ (۲۰۱۵) در تحقیق خود بیان کردند دانشگاه مجبور به تغییر مدل آموزش و پرورش خود در رسیدن به سطح معاصر است. و باید منجر به تجدید نظر در مأموریت و چشم انداز دانشگاه کند، همخوانی دارد. با توجه به نتیجه این فرضیه می‌توان اذهان داشت که برای توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه لازم است صنعت و دانشگاه برای خود تفاهم نامه‌ها و منافع مشترکی را تعریف کنند تا زمینه برای همکاری هر چه بیشتر بین دانشگاه و صنعت و ورود دانشجویان تحصیلکرده به بازار کار فراهم آید و در نهایت با توجه به نتایج حاصل از تحقیق پیشنهادات کاربردی زیر ارائه می‌گردد: ۱- ترویج فرهنگ کارآفرینی در صنعت و

1. Walter & Block
2. Başçı & Alkan

دانشگاه ۲- ایجاد شرایط لازم در دانشگاه‌ها برای بروز استعداد‌های دانش آموزان ۳- نمایان شدن رویکرد کارآفرینانه در تمام برنامه‌های آموزشی ۴- اعتمادسازی در روابط صنعت و دانشگاه ۵- اصلاح قوانین کسب و کار در جهت توجه به مقتضیات توسعه آموزش کارآفرینی ۶- مدیریت کارآفرینی در آموزش عالی و تدوین و تبیین چشم انداز کارآفرینی برای دانشگاه‌ها ۷- اصلاح برنامه درسی و همسو کردن برنامه درسی با نیازهای صنعت.

منابع

- بهزادی، نازنین، رضوی، سید مصطفی و حسینی، سید رسول (۱۳۹۳). طراحی الگوی مفهومی دانشگاه کارآفرین با رویکرد کارآفرینی سازمانی. توسعه کارآفرینی، دوره ۷، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۳، از ص ۶۹۷-۷۱۳
- پورماجد، مجید (۱۳۹۱) بررسی رابطه تدین با سلامت (جسمانی، روانی، اجتماعی، معنوی) از طریق متغیرهای تعدیلگر حمایت اجتماعی و عزت نفس - مطالعه در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، مجله مطالعات جامعه شناسی سال چهارم، شماره سیزدهم، زمستان ۱۳۹۰، ص ۱۷-۷.
- ربیعی، علی و دل‌باز، هانیه (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری کارآفرینی در دانشجویان دانشگاه گیلان. ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه - شماره ۱۴۹ - آبان ماه ۱۳۹۱.
- نظریان، زهرا (۱۳۹۳). بررسی عوامل مؤثر بر کارآفرینی سازمانی در آموزش و پرورش گیلان. مجله جامعه شناسی آموزش و پرورش، شماره ۳، پائیز و زمستان ۹۱ شماره صفحه ۲۱۰-۱۷۷.
- یوسفی، علی و یوسفی، رضا (۱۳۹۰). نقش آموزش و پرورش در کارآفرینی. اولین همایش ملی آموزش در ایران ۱۴۰۴، تهران، پژوهشکده سیاستگذاری علم، فناوری و صنعت
- Başçı, E. S., & Alkan, R. M. (2015). Entrepreneurship education at universities: suggestion for a model using financial support. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 195, 856-861.
- Din, B. H., Anuar, A. R., & Usman, M. (2016). The Effectiveness of the Entrepreneurship Education Program in Upgrading Entrepreneurial Skills among Public University Students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 224, 117-123.
- Fairlie, R. W., & Holleran, W. (2012). Entrepreneurship training, risk aversion and other personality traits: Evidence from a random experiment. *Journal of Economic Psychology*, 33(2), 366-378.

- Goldstein, B. L., Ick, M., Ratang, W., Hutajulu, H., & Blesia, J. U. (2016). Using the action research process to design entrepreneurship education at Cenderawasih University. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 228, 462-469.
- Karim, M. S. A. (2016). Entrepreneurship Education in an Engineering Curriculum. *Procedia Economics and Finance*, 35, 379-387.
- Maresch, D., Harms, R., Kailer, N., & Wimmer-Wurm, B. (2016). The impact of entrepreneurship education on the entrepreneurial intention of students in science and engineering versus business studies university programs. *Technological forecasting and social change*, 104, 172-179.
- Olugbola, S. A. (2017). Exploring entrepreneurial readiness of youth and start-up success components: Entrepreneurship training as a moderator. *Journal of Innovation & Knowledge*.
- Premand, P., Brodmann, S., Almeida, R., Grun, R., & Barouni, M. (2016). Entrepreneurship education and entry into self-employment among university graduates. *World Development*, 77, 311-327.
- Riel, A., Tichkiewitch, S., & Paris, H. (2015). Preparing Researchers for Entrepreneurship based on Systematic Innovation Training. *Procedia Engineering*, 131, 933-940.
- Shane, S., & Venkataraman, S. (2000). "The promise of entrepreneurship as a field of research". *Academy of Management Review*, 25, 217-226.
- Vilcov, N., & Dimitrescu, M. (2015). Management of Entrepreneurship Education: a Challenge for a Performant Educational System in Romania. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 203.
- Walter, S. G., & Block, J. H. (2016). Outcomes of entrepreneurship education: An institutional perspective. *Journal of Business Venturing*, 31(2), 216-233.